
ПИСАРЕНКО О.Л.,
викладач,
Національний технічний
університет України «Київський
політехнічний інститут»,
м. Київ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗДОРОВ'Я ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

У даній статті розглянуто ряд питань стосовно соціального здоров'я у контексті сучасних тенденцій глобалізації та інформатизації в процесі буття та розвитку суспільства. Досліджується істотність впливу інформації як такої, а також характеру її динаміки у сучасному суспільстві, на формування та збереження соціального здоров'я. Наводиться концепція інформаційного здоров'я як основи соціального здоров'я в умовах сучасного інформаційно-детермінованого суспільства.

Ключові слова: соціальне здоров'я, інформаційне здоров'я, інформація, інформаційне середовище, інформаційна взаємодія.

В данной статье рассматривается ряд вопросов относительно социального здоровья в контексте современных тенденций глобализации и информатизации в процессе бытия и развития общества. Исследуется существенность влияния информации как таковой, а также характера её динамики в современном обществе, на формирование и сохранение социального здоровья. Приводится концепция информационного здоровья как основы социального здоровья в условиях современного информационно-детерминированного общества.

Ключевые слова: социальное здоровье, информационное здоровье, информация, информационная среда, информационное взаимодействие.

This article riced row of questions corresponded to social health in context of modern tendencies of globalization and informatization in the process of being and development of society. Significancy of influence of the information and character of dynamic of this influence been studied as well as a character of dynamic of such influence on forming and preservation of social health has been studied. Conception of

informational health as a base of social health in environment of modern informational deterministic society has been described.

Key words: *informational health, information, informational environment, informational interaction.*

Стаття спирається на проблематику соціального здоров'я у контексті сучасних тенденцій глобалізації та інформатизації в процесі буття та розвитку суспільства. А також враховує істотність впливу інформації як такої, а також характеру її динаміки у сучасному суспільстві на формування та збереження соціального здоров'я.

В статті враховується думка щодо тлумачення поняття та сутності соціального здоров'я, зокрема, за роботами таких дослідників, як Б. Н. Покровський у його статті «Соціальне здоров'я як педагогічна категорія», А.Н. Тесленко у статті «Соціальне здоров'я молоді в контексті соціалізації», Р.А. Зобова, А.А. Козлова у книзі «Актуальні проблеми дослідження соціального здоров'я».

Таким чином, метою даної статті є дослідження впливу інформації на динаміку соціального здоров'я у контексті сучасних тенденцій глобалізації, інформатизації, а також наростання об'ємів і швидкості обігу інформації у суспільстві.

Виділимо декілька визначальних для статті тез:

1. Соціальне здоров'я можна визначити в якості відповідного стану індивіда (або соціальної групи), який визначає його здатність адекватно взаємодіяти з суспільством.
2. Соціальне здоров'я детерміноване рівнем розвитку суспільства у сукупності усіх основних сфер його буття, що чинять інтегрований вплив на індивіда.

3. Соціальне здоров'я ґрунтується на процесі соціалізації індивіда, тобто процесі та результаті становлення та розвитку його особистості протягом життя, який реалізується шляхом засвоєння та відтворення індивідом культури суспільства.
4. Інформація як одна з ключових детермінант процесу соціалізації індивіда, відповідно, чинить визначальний вплив, в тому числі, і на соціальне здоров'я.
5. Інформаційна взаємодія виступає як основа діяльності, комунікації та самосвідомості індивіда.
6. Інформаційне здоров'я розуміється як стан індивіду, що визначає його здатність адекватно сприймати інформацію та здійснювати інформаційну взаємодію.

Щодо першої тези, необхідно виділити наступні аспекти:

По-перше, поняття та сутність соціального здоров'я нерозривно пов'язані з буттям людини як соціальної істоти. Саме на основі системи суспільних відносин формуються основні складові, основні властивості та якості людської особистості.

Так, за думкою Б. Н. Покровського: «Проблема «соціального здоров'я» є однією з ключових для розвитку особистості і суспільства в цілому». [1, 52]

В даному контексті необхідно згадати наступні визначення соціального здоров'я, які наводяться у літературі:

Зокрема, А. Н. Тесленко у статті «Соціальне здоров'я молоді в контексті соціалізації»[3] зупиняється на розумінні «соціального здоров'я як ві-

дображення відношення суспільства до людини, котре реалізується через соціальну інтеграцію та комунікацію в різноманітні структури сучасного соціуму. Тим самим воно може розглядатися як результат соціалізації особистості».[3, 16]

Далі, за А. Н. Тесленко, «Соціалізація в цих умовах, розуміється як включення особистості в систему суспільних відносин і самостійне відтворення індивідом цих відносин».[3, 16]

Крім того, Р. А. Зобова, А. А. Козлова у своїй книзі «Актуальні проблеми дослідження соціального здоров'я» [2] наводять наступне визначення: соціальне здоров'я - це «інтегральна характеристика розвитку особистості, групи, спільності, взята в єдності їх соціальних та біологічних показників і в контексті рівня і якості розвитку суспільства, що знаходить вираз у сукупності показників життєвого задоволення, соматичного і психологічного здоров'я та соціальної активності».[2, 37]

Отже, оскільки людина є суспільною істотою, то соціум впливає, в тому числі, і на здоров'я індивіда. Даний вплив може бути позитивним, при якому індивід засвоює конструктивні способи діяльності, спілкування та самореалізації, які забезпечують позитивну динаміку індивіда у суспільстві. Або негативним, при якому внаслідок проблем соціалізації (як виховання, так і освіти) та впливу несприятливого соціального середовища можуть відбутися деструктивні зміни у самосприйнятті особистості, сприйнятті інших соціальних суб'єктів, діяльності та комунікації.

По-друге, невід'ємною частиною суспільних відносин є інформаційна взаємодія.

Ця теза розкривається в наступних моментах:

Зокрема, людська діяльність, спрямована на виробництво та відтворення умов життя з необхідністю пов'язана з рухом інформації.

По-перше, пізнання принципів та законів навколишнього світу, що

є основою предметної діяльності, передбачає процес «розпредметнення» -- пізнання сутності предметів, або іншими словами суб'єктивацію інформації про навколишній світ, як індивідуальною свідомістю індивіда в процесі пізнавальної взаємодії з навколишнім світом, так і акумуляцію суспільною свідомістю в процесі розвитку людської культури.

По-друге, обмін інформацією в процесі діяльнісної взаємодії між індивідами, як-то навчання, кооперація дій у виробничому процесі, etc. Тобто, об'єктивація знань у загальнодоступну форму інформації та передача її шляхом комунікації іншим соціальним суб'єктам, або безпосереднє опрідметнення в результати матеріального виробництва.

Далі, людське спілкування – комунікація – насправді є не чим іншим як по суті інформаційною взаємодією, тобто, процесом обміну інформацією між різними соціальними суб'єктами. При чому інформаційний обмін може здійснюватися як шляхом вербальної, так і невербальної комунікації.

Стосовно формування самосвідомості індивіда необхідно зазначити, що самосвідомість як елемент свідомості, так само має інформаційну природу та формується шляхом суб'єктивації свідомістю індивіда інформації про навколишній світ, соціальне середовище та самого себе, яку індивід отримує в процесі діяльності та комунікації.

Крім того, необхідно звернути увагу, що три вищезазначені процеси, діяльність, комунікація та формування самосвідомості, є трьома основними сферами, в межах яких відбувається процес соціалізації індивіда.

Таким чином, ми дійшли висновку, що всі основні сфери соціалізації, а отже і сам процес соціалізації загалом на глибинному рівні є з необхідністю інформаційно-детермінованим та пов'язаним з розгортанням інформаційної взаємодії.

Крім того, процес соціалізації є не-

перервним процесом, перебіг якого відбувається протягом всього життя індивіда. Цей процес має як цілеспрямовану, так і стихійну складову.

Цілеспрямована складову процесу соціалізації передбачає наявність соціалізуючого впливу, зовнішнього, якщо мова йде про процеси освіти і виховання, та внутрішнього, під яким розуміється процес самоосвіти.

Стихійна складову формується під впливом різноманітних факторів суспільного буття.

Необхідно зазначити, що негативного характеру можуть набувати обидві складові. Цілеспрямована може носити деструктивний характер в разі порушення соціального здоров'я соціального суб'єкта, що здійснює виховний або освітній вплив. Стихійна може набувати деструктивного характеру в разі несприятливих процесів, та факторів впливу у самих суспільних відносинах та суспільстві загалом.

Крім того, процес соціалізації може відбуватися на різних рівнях взаємодії індивіда з навколишнім світом, а саме безпосередньо соціалізація як процес становлення людської особистості (свідомості індивіда) в процесі засвоєння індивідом культури суспільства. Це перший етап соціалізації, при чому його перебіг характеризується наростаючою складністю процесів діяльності, комунікації та самоусвідомлення індивіда. Рання стадія цього етапу передбачає переважне превалювання процесів освоєння індивідом основ суспільного буття шляхом «розпредметнення» та предметно-детермінованої комунікації, внаслідок чого у свідомості індивіда утворюються смислові зв'язки «предмету – дії – слова», розуміння сутності предметів на основі діяльнісного освоєння їх призначення і відповідного їм поняття (слова, комунікаційної одиниці). Завершальна стадія цього етапу пов'язана з самоусвідомленням, усвідомленням власного «Я» та виокремленням себе зі світу. Засвоєння індивідом інформації відбувається, переважно, опосередковано

внаслідок предметної взаємодії.

Наступним принципово відмінним етапом процесу соціалізації виступає процес інформаціалізації – а саме процес освоєння індивідом суспільного буття опосередковано через інформаційне середовище суспільства – інфосферу. Цей етап соціалізації з необхідністю передбачає наявність вже сформованої людської свідомості, оскільки його принциповим завданням є, відповідно, її розвиток. Більшість знань про навколишній світ на даному етапі індивідом отримується шляхом безпосередньої суб'єктивації його свідомістю акумульованої в контурі суспільства інформації. Звичайно, діяльнісна взаємодія також з необхідністю присутня на цьому етапі, оскільки цілеспрямована діяльність є однією з принципових характеристик людського буття, проте співвідношення між знаннями отриманими шляхом розпредметчування та знаннями від безпосередньої суб'єктивації інформації схиляються в бік переважання саме останнього.

В цьому ж контексті необхідно згадати, що навіть під час емпіричного пізнання навколишнього світу шляхом розпредметчування, необхідно приймати до уваги, що світ даний людині не безпосередньо, а через відображення, через сприйняття нашими органами чуття його інформаційних проявів і відображенням у свідомості у вигляді інформації.

Підсумовуючи вищевизначені особливості процесу соціалізації індивіда, ми можемо відзначити принципову роль інформації та інформаційної взаємодії у його перебігу.

Таким чином, повертаючись до поняття соціального здоров'я, основою якого є соціалізація, ми маємо відзначити, відповідно, і його інформаційну обумовленість.

В даному контексті доречно сформулювати концепцію інформаційного здоров'я – а саме, відповідного стану індивіду, який визначає його здатність адекватно сприймати інформацію та здійснювати інформаційну взаємодію.

Інформаційне здоров'я доцільно розглядати в якості специфічної складової частини соціального здоров'я – інформаційної складової.

Особливого, чи навіть ключового, значення інформаційне здоров'я набуває в умовах сучасних тенденцій розвитку суспільства, а саме, глобалізації та інформатизації. Оскільки основою даних тенденцій є прогресивне збільшення об'ємів, кількості та швидкості обігу, наявних у суспільстві інформаційних потоків.

Подібна ситуація змінює характер інформаційного середовища суспільства. При чому це середовище все більше набуває властивостей активного (чи навіть, агресивного впливу) на свідомість індивіда.

Проблеми з інформаційним здоров'ям можуть виникати як внаслідок самого характеру сучасного інформаційного середовища, адже наявність великих об'ємів швидкозмінної інформації ускладнює її сприйняття індивідом, може викликати стрес через інформаційне перевантаження, etc.

Інша сторона інформаційних проблем – це так звані «інформаційні війни» або зумисне використання інформації як інструменту впливу на індивідуальну та масову свідомість. При чому інформація, в даному випадку, може бути як цілком недостовірною і така, що повністю не відповідає дійсності, а може бути і достовірною, проте поданою у такий спосіб, що може принципово змінити ставлення індивіда до певних аспектів суспільних відносин або до самого себе.

Вищезначені негативні аспекти, пов'язані з сучасним рівнем розвитку інформаційного середовища, можуть суттєво вплинути на інформаційне здоров'я індивіда, наприклад спричинити тенденційне або упереджене сприйняття ним інформації і, відповідно, неактуальну, або навіть неадекватну, комунікацію і діяльність у відповідності до сприйнятої ним інформації.

А це вже є порушенням, в тому числі, соціального здоров'я індивіда, адже порушує його основу – здатність людини адекватно взаємодіяти з суспільством.

При чому, вищезначених деструктивних впливів можуть зазнавати не лише окремі індивіди, а і цілі соціальні групи, що є з певних причин інформаційно-вразливими. В такому випадку ми маємо говорити вже про колективне або групове інформаційне і, відповідно, соціальне здоров'я.

При чому, якщо мова йде про групове соціальне здоров'я, то всередині самої такої групи може не спостерігатися порушення соціальних контактів, а таке порушення відбувається вже на рівні контактів групи із соціумом, хоча, часто всередині таких проблемних груп також, відповідно виникають між індивідуальні проблеми обумовлені порушенням соціального здоров'я окремих індивідів, що складають дану групу.

В цьому контексті необхідно звернутися також до поняття соціальної адаптації, а саме, здатності індивіда пристосовуватися до змін в умовах соціального середовища. При чому, основними проявами соціальної адаптації виступають ті ж самі соціальна взаємодія та активність.

Успішна адаптація людини є запорукою соціального здоров'я, а одним з основних аспектів соціальної адаптації виступає інформаційна адаптація.

В сучасному суспільстві здатність людини до соціальної адаптації є надзвичайно важливою, оскільки темпи розвитку і, відповідно, змін сучасного суспільства набагато вищі, ніж у попередні епохи. Так само важливою є й інформаційна адаптація, оскільки зміни в інформаційному середовищі відбуваються надзвичайно стрімко, відповідно до швидкості надходження певних інформаційних повідомлень до індивіда.

Однією з проблем і складностей інформаційної адаптації є те, що людина отримує повідомлення щодо зміни

актуального стану суспільства в тому чи іншому його аспекті, далі отримувати інше – про діаметрально-протилежні зміни, знов повідомлення, яке повністю, або частково спростовує попереднє, etc. Подібна ситуація є характерною для сучасного суспільства з відповідним рівнем розвитку інформаційних технологій. І, на жаль, часто важко вирізнити достовірну інформацію серед її великої кількості, різноманітності і швидкозмінності.

Відповідно, за такої ситуації, індивід або перебуває в стані невизначеності стосовно актуального стану певної сфери суспільного буття, що є стресовою ситуацією, або весь час змушений змінювати своє уявлення про цей стан, при чому немає ніякої гарантії, що з усієї доступної йому інформації він виокремить саме ту, що відповідає дійсному стану речей.

В результаті, індивід може засвоїти ставлення та способи дії, що не є акту-

альним чи адекватним до дійсного стану речей, і, відповідно, діяти деструктивно. Крім того, подібне сприйняття може закріпитися в свідомості індивіда і впливати на все подальше сприйняття ним інформації, при чому вже навіть достовірна інформація може почати відкидатися через суб'єктивне її несприйняття. В такому випадку ми маємо говорити про порушення інформаційного, а в подальшому, і соціального здоров'я індивіда, або, навіть, цілої соціальної групи, адже неадекватні форми сприйняття можуть передаватися і розповсюджуватися шляхом комунікацій, як масових, так і міжособистісних.

Таким чином, необхідно зробити висновок про необхідність забезпечення не лише соціального здоров'я індивідів та соціальних груп, а й інформаційного здоров'я, що стає особливо актуальним в умовах сучасного інформатизованого суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Б. Н. Покровский Социальное здоровье как педагогическая категория. *Определение понятия в рамках системного подхода* / Покровский Б.Н. // *Личность и культура.*— № 1. — 2010. — С.52 – 54
2. *Актуальные проблемы исследования социального здоровья: Опыт социолого-философского анализа. Часть 1./* под ред. Р.А. Зобова, А.А. Козлова.— СПб: Химиздат, 2004.— 168 с.
3. Тесленко А.Н. Социальное здоровье молодежи в контексте социализации / А.Н. Тесленко // *Вестник социальной работы.* 2006.— №8.— С.16-21